

ห้วงนภาคงสีฟ้าตลอดไป และผืนโลก
จะคงยืนหยัดผลิดอกออกไปไปอีกนาน
แต่มนุษย์เล่า เจ้าจะอยู่ไปอีกนานเท่าใด

— หลี่ไป่

ขลุ่ยจีน: เพลงดื่มความเศร้าโศก
แห่งแผ่นดิน

เมื่อโลกไม่มีเรา

โคมโสง

ปริศนารธรรมเรื่องลึง

■ หนึ่งวันหนึ่งในเดือนมิถุนายน ปี 2004 อานา มารีอา ซันตี นิ่งขมวดคิ้ว ฟังเสาศาลามุงไบปาล์มหลังใหญ่ขณะมองดูการชุมนุมของชาวบ้าน มาซารากาของเธอ หมู่บ้านเล็กๆ นี้ตั้งอยู่ริมน้ำโกนัมบู ลำน้ำสาขาหนึ่งของแม่น้ำแอมะซอนตอนบนในประเทศเอกวาดอร์ ถ้าไม่นับผมดกดำ เกินวัยกว่า 7 ทศวรรษของอานา มารีอา ทุกสิ่งทุกอย่างบนตัวเธอละลาย คล้ายฝักถั่วแห้ง ดวงตาสีเทาคล้ายปลาสีซีด 2 ตัวติดอยู่ในวังน้ำสีเข้ม แห่งไบหน้าเธอ เธอดูหลานสาวด้วยภาษาซาปารา ภาษาถิ่นในกลุ่มภาษา กิซัวที่ใกล้สูญสูญญ แต่ชั่วโง่งเดียวหลังรุ่งอรุณ หลานๆ และลูกบ้านทุกคน ล้วนเฝ้าเฝ้ากันหมด ยกเว้นอานา มารีอา

มันเป็นวาระฉลองงาน *มิงกา* ประเพณีของชาวแอมะซอนที่ เทียบเท่ากับงานลงแขกสร้างโรงนาของชาวอามีชในอเมริกาเหนือ ชนเผ่า ซาปาราทำเปลา 40 คนนั่งเบียดกันเป็นวงบนท่อนไม้ หลายคนทาสีบน ไบหน้า พวกเขาดื่มชี่ซากันมากมายหลายแกลลอน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนออกไปแผ้วถางเผาป่าเตรียมพื้นที่ไร่มันสำปะหลังแปลงใหม่ ให้น้องชายของอานา มารีอา แม้แต่เด็ก ๆ ก็ยกขามดินเผาขึ้นชดเบียร์

รสเปรี้ยวสีชาวนุ่นทำจากกากมันสำปะหลังหมักด้วยน้ำลายผู้หญิง
 ซาปาราที่ช่วยกันเคี้ยวกากมันกันทั้งวัน เด็กหญิงสองคนที่ถักหญ้า
 สอดเข้าในเปียผมเดินไปมากลางวง คอยเติมซามซีซา และเสิร์ฟต้มปลา
 ดุกทะเลๆ สำหรับผู้เฒ่าและแขก พวกเขาจะให้ชิ้นเนื้อต้มสี่เหลี่ยมตั้ง
 ซ็อกโกแลต แต่อานา มาริอา ซันดี ผู้เฒ่าที่สุดในที่นั้น ไม่รับอะไรทั้งสิ้น

แม้ว่าสายพันธุ์มนุษย์อื่นทั้งหมดจะพุ่งทะยานเข้าสู่สหัสวรรษใหม่
 ชนเผ่าซาปาราเพียงจะก้าวเข้าสู่ยุคหิน พวกเขายังอาศัยอยู่บนต้นไม้
 เป็นหลัก เหมือนกับลิงแมงมุม สัตว์ที่ชนเผ่าซาปาราเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษ
 ของพวกเขา เขามัดต้นปาล์มเข้าด้วยกันด้วยเถาเบคคูโกเพื่อค้ำหลังคา
 ไบปาล์มสาน ก่อนที่มันสำปะหลังจะเข้ามา ยอดปาล์มเป็นพืชอาหารหลัก
 สำหรับโปรตีนพวกเขาดักปลา ล่าสมเสร็จ เพกคารี นกกระทาป่า และ
 นกคุราสโซว์ โดยใช้ไม้ขางเป่าลูกดอกไม้ไผ่

ทุกวันนี้เขาก็ยังล่ากันอยู่ แต่สัตว์เหลือน้อยแล้ว สมัยที่ตายายของ
 อานา มาริอา ยังเป็นเด็ก เธอเล่าว่าป่าเลี้ยงดูพวกเขาได้สบายมาก แม้ว่า
 ชนเผ่าซาปาราในสมัยนั้นจะเป็นเผ่าใหญ่ที่สุดเผ่าหนึ่งในแอมะซอน
 มีสมาชิกร่วมสองแสนคนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเรียงรายตามลำน้ำสาขา
 ทุกสายในละแวกนั้น แล้วบางสิ่งบางอย่างก็เกิดขึ้นในแดนไกล ทำให้โลก
 ของพวกเขา — หรือของผู้ใดก็ตาม — ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป

สิ่งที่เกิดขึ้นคือเฮนรี ฟอร์ด คิดวิธีผลิตรถยนต์จำนวนมากได้
 ความต้องการยางรถยนต์และยางในทำเอาเหล่าชาวยุโรปผู้ทะยานอยาก
 พากันมุ่งทวนน้ำขึ้นท้องสายธารแอมะซอนทุกสาขาที่แล่นเรือได้ จับจอง
 ที่ดินที่มีต้นยางพาราขึ้น และจับชนพื้นเมืองมาเป็นแรงงานกรีดยาง
 ในเอกวาดอร์พวกเขาได้ชาวเผ่าก็ชวบนเขาสูงช่วย เป็นเผ่าที่เข้ารีตกับ
 มิชชันนารีชาวสเปนมาก่อนแล้ว และยินดีช่วยล่ามชาวซาปาราคนนอกกรีดยาง
 พื้นราบไว้กับต้นไม้ ให้ทำงานจนทรุดลง หญิงซาปาราทั้งสาวและเด็ก
 โดนจับมาเป็นแม่พันธุ์หรือทาสกาม ก็ถูกข่มขืนกันจนตาย

จวบจนทศวรรษ 1920 สนวนยางพาราในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตีตลาดน้ำยางป้าอเมริกาใต้ให้ซบเซาลง ชาวเผ่าซาปาราไม่กี่ร้อยคนที่ หลบซ่อนตัวระหว่างการฆ่าล้างเผ่ายุคยางพารายังคงหลบซ่อนตัวต่อไป บางคนปลอมเป็นชาวกีซัว อาศัยอยู่ท่ามกลางศัตรูที่เข้ามายึดครอง ดินแดนของเขา บางคนหนีไปเปรู จนถือกันว่าชนเผ่าซาปาราแห่ง เอกวาดอร์ได้สูญพันธุ์ไปแล้วอย่างเป็นทางการ แต่แล้วในปี 1999 หลังจากเอกวาดอร์และเปรูได้แก้ปัญหาข้อพิพาทชายแดนที่เป็นปัญหา เรื่องมายาวนาน ก็มีคนพบหมอผีซาปาราจากเปรูเดินอยู่ในป่าเอกวาดอร์ เขาบอกว่าในที่สุดเขาก็ได้มาพบญาติพี่น้องเสียที

การค้นพบชนเผ่าซาปาราแห่งเอกวาดอร์อีกครั้งกลายเป็นเรื่องต้อง จดลงในวงการมานุษยวิทยา รัฐบาลยอมรับสิทธิในดินแดนของพวกเขา แม้ว่าจะเป็นเพียงเสี้ยวเดียวของดินแดนเดิมของบรรพบุรุษ ยูเนสโกให้ ทุนเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมและอนุรักษ์ภาษาของพวกเขา แม้ตอนนั้นจะมีสมาชิกชนเผ่าเพียง 4 คนที่ยังใช้พูดอยู่ และอานา มาริอา ซันดี ก็เป็น หนึ่งในนั้น ป้าที่เคยรู้จักหายไปเกือบหมด พวกเขาเรียนรู้การถางป่าด้วย พรั้าเหล็กกล้าแล้วเผาต่อไม่ทำอะไรมันสำปะหลังจากชาวกีซัวที่เข้ามา ยึดครองดินแดน หลังจากเก็บเกี่ยวเพียงครั้งเดียว เขาต้องทิ้งแปลง เพาะปลูกให้ฟื้นความอุดมสมบูรณ์ขึ้นมาใหม่อีกหลายปี ป้าเรือนยอด สูงลิ่วจึงถูกแทนที่ด้วยป่ารุ่นสองของไม้วงศ์อบเชยอกปนกับแมกโนเลีย และปาล์มโกปัว แทะยอดยาวๆ ขึ้นไปทั่วทุกทิศทุกทาง มันสำปะหลัง กลายเป็นพืชหลัก กินกันทั้งวันในรูปของเบียร์ชีชา ชนเผ่าซาปารารอดชีวิต มาได้ถึงศตวรรษที่ 21 แต่ก้าวเข้ามาอย่างมีนเมาและยังคงไม่สร้างอยู่ เช่นนั้น

พวกเขายังล่าสัตว์อยู่ แต่พวกผู้ชายเดินกันเป็นวันๆ โดยไม่เจอ สมเสร็จหรือแม้แต่คนกระทา เขาหันมายังลิงแมงมุมซึ่งเคยเป็นเนื้อ ต้องห้าม อานา มาริอา ผักขมอาหารที่หลานนำมาให้อีกครั้ง ในซาม

มีเนื้อสัตว์สี่ซีกโกแลต มีมือไร้หัวแม่มือเล็ก ๆ ยื่นขึ้นมาข้างซาม เธอเชิดคางย่น ๆ ขึ้นใส่ซามเนื้อลิงต้มที่เธอปฏิเสธไป

“เมื่อเรटकต่ำถึงชั้นกินเนื้อบรรพบุรุษเราเอง” เธอตั้งคำถาม “มันจะเหลืออะไร”

ห่างไกลจากป่าและทุ่งหญ้าสวรรค์แห่งกำเนิด พวกเราน้อยคนนักยังสัมผัสได้ถึงสัตว์บรรพบุรุษของเรา นับว่าน่าทึ่งมากที่เผ่าซาปาราแห่งแอมะซอนยังรู้สึกอย่างนั้นอยู่ เพราะในทวีปอื่นๆ มีการแยกสายพันธุ์ของมนุษย์ออกจากไพรเมต (สัตว์จำพวกลิง) อื่นๆ ไปแล้ว ถึงอย่างนั้นเราเองเพิ่งรู้สึกชนลูกถึงความหมายที่อานา มาริอา พูดถึงไม่นานนี้เอง แม้ว่าเราอาจจะไม่ได้ถูกต้อนให้กินพวกเดียวกันเอง แต่เราอาจกำลังเผชิญหน้ากับทางเลือกที่น่ากลัว ในขณะที่เราหลบๆ เลี่ยงๆ บนทางสู่ออนาคตเช่นกันอย่างนั้นใช่ไหม

คนรุ่นที่แล้วหลบหลีกเลี่ยงการทำลายล้างโลกจากระเบิดนิวเคลียร์ ถ้าโชคดีเราก็คงจะยังคงหลีกเลี่ยงมันหรือการทำลายล้างด้วยอาวุธอื่นได้อยู่ แต่วันนี้เรามักถามกันว่า เราได้ชะโลมยาพิษหรือหนึ่งดาวเคราะห์ดวงนี้รวมทั้งตัวเราด้วย โดยไม่ตั้งใจอยู่หรือไม่ เรายังใช้และย่ำยีน้ำและดินจนมันเหลือน้อยกว่าเดิมมาก แคมเหยียบย่ำชีวิตต่างสายพันธุ์นับพันๆ ชนิดที่คงไม่ฟื้นคืนกลับมา บุคลากรที่เรานับถือหลายคนส่งเสียงเตือนไว้ว่า วันหนึ่งโลกของเราอาจเสื่อมโทรมลงจนมีสภาพคล้ายที่ดินว่างเปล่าที่ซึ่งอีกาและหนูวิ่งหนีกันในดงวัชพืช ไล่ล่ากันและกัน ถ้ามันถึงขั้นนั้นจุดไหนจะเป็นจุดที่เลยเถิดจนเราไม่ได้เป็นหนึ่งในชีวิตที่อยู่รอด แม้ว่าเราจะเคยโอ้อวดว่าเราฉลาดล้ำเหนือสายพันธุ์อื่น

ความจริงก็คือ เราไม่รู้ การคาดคะเนใดๆ ถูกทำให้สับสนงุนงงด้วยความตื้อตันที่จะไม่ยอมรับว่าสถานการณ์เลวร้ายที่สุดอาจจะเกิดขึ้น สัญชาติญาณการเอาตัวรอดของเราที่ถูกกลับมาหลายยุคสมัย อาจเป็น

ตัวบั่นทอนเราเสียเอง ทำให้เราปฏิเสธ ทำท่าย หรือเพิกเฉยต่อพลัง
 หายนะ เพราะเกรงว่ามันอาจจริงเราให้ขยับตัวไม่ได้ด้วยความหวาดกลัว

หากสัญชาตญาณหลอกให้เรารอจนสายเกินไป มันก็แย่ หากมัน
 เสริมแรงต่อต้านของเราเมื่อต้องเผชิญหน้ากับกลางสัญญาณที่สะสมมากขึ้น
 เรื่อยๆ มันก็ดี หลายครั้งที่ความหวังดี้อันบ้าๆ ได้บันดาลใจให้เกิดแรง
 สร้างสรรค์ที่ช่วยคว้านคนออกจากหายนะ ดังนั้น เรามาทดลองอะไรที่
 สร้างสรรค์กันเถอะ มาสมมุติกันว่าสิ่งเลวร้ายที่สุดได้เกิดขึ้น มนุษย์ได้
 สูญพันธุ์ไปสิ้น ไม่ใช่ด้วยภัยพิบัตินิวเคลียร์ อุกกาบาตพุ่งชนโลก หรืออะไร
 ที่ร้ายแรงพอจะกวาดล้างทุกสิ่งทุกอย่างให้หายไป จนเหลือเพียงซากอะไร
 ที่เปลี่ยนรูปไปอย่างสิ้นเชิง และก็ไม่ใช่ว่าด้วยสถานการณ์น่าสยดสยองทาง
 นิเวศที่ล้างเผ่าพันธุ์เราไปอย่างทุกซ์ทรมาน พร้อมกับลากชีวิตสายพันธุ์
 อื่นให้วอดวายมลายสิ้นไปด้วยตามรายทาง

ขอให้นึกภาพโลกที่จู่ๆ มนุษย์เราก็ตายไป พรุ่งนี้เลย

มันอาจจะไม่น่าเกิดขึ้นได้ แต่เพื่อประโยชน์ในการถกเถียง มันก็
 ไม่ถึงกับเป็นไปได้เลย เป็นต้นว่า ไวรัสที่มีความสัมพันธ์จำเพาะกับ
โฮโมเซเปียนส์— อาจจะเป็นไวรัสธรรมชาติหรือสร้างขึ้นด้วยวิศวกรรม
 นาโน— ปลิดชีวิตเราไป แต่ทิ้งชีวิตอื่นให้คงอยู่ หรือพอมดชั่วร้ายเกลียด
 เผ่าพันธุ์มนุษย์เกิดสามารถโจมตีดีเอ็นเอ 3.9 เเปอร์เซ็นต์ที่เป็นเอกลักษณ์
 ของมนุษย์ และไม่ใช้ดีเอ็นเอส่วนที่เรามีร่วมกับชิมแปนซี หรือหาทาง
 ทำให้เชื้ออสุจิมนุษย์เป็นหมัน หรือสมมุติว่าพระเยซูหรือมนุษย์ต่างดาว
 รวบรวมมวลมนุษย์ไปสู่สวรรค์หรือสวนสวรรค์อีกฟากหนึ่งของกาแล็กซี

มองรอบตัว ดูโลกในวันนี้ บ้านของคุณ เมืองของคุณ ที่ดินรอบๆ
 แผ่นทางเดินเท้าและดินข้างใต้ ทุกสิ่งทุกอย่างยังอยู่ตามเดิม แชะออกไป
 แต่มนุษย์ ลบเราออกไป แล้วดูสิ่งที่เหลืออยู่ ธรรมชาติและชีวิตร่วมโลก
 ที่เหลือจะสนองตอบอย่างไรถ้าจู่ๆ มันถูกปลดปล่อยออกจากความเครียด
 และแรงกดดันที่มนุษย์ถาโถมลงมา ภูมิอากาศจะสามารถกลับมาเหมือนเดิม

ก่อนมนุษย์ติดเครื่องยนต์ได้ใหม่ และจะกลับมาเร็วแค่ไหน

จะใช้เวลานานแค่ไหนที่ธรรมชาติจะฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมกลับสู่สภาพสวนสวรรค์อีเดน ในลักษณะที่มันทอแสงและอวลกลิ่นแจ่มเช่นเดียวกับวันก่อนที่อดัม หรือ *โฮโมแฮบิลิส* จะปรากฏขึ้น ธรรมชาติจะสามารถลบร่องรอยเราทั้งหมดได้หรือไม่ มันจะรื้อเมืองและระบบสาธารณูปโภคอันมหัศจรรย์ของเราอย่างไร จะสลายพลาสติกและวัสดุสังเคราะห์เป็นพิษปริมาณมากมายของเรากลับไปสู่สารพื้นฐานไม่เป็นพิษเป็นภัยได้หรือไม่ หรือว่าสารบางอย่างมันผิดธรรมชาติจนทำลายไม่ได้เสียแล้ว

แล้วงานสร้างสรรค์สุดยอดของเราล่ะ สถาปัตยกรรม ศิลปะ จิตวิญญาณที่รังสรรค์ขึ้นมาจนจับต้องได้ มีอะไรบ้างที่ไร้กาลเวลาอย่างแท้จริง อย่างน้อยก็ยาวนานพอถึงยุคที่ดวงอาทิตย์จะขยายขนาดและเผาไหม้โลกเป็นจุด

และแม้แต่หลังจากนั้น เราจะทิ้งร่องรอยจางๆ อะไรไว้บ้างไหมที่จะคงอยู่ในเอกภพ แสงเรื่องที่ยืนยงหรือคลื่นสะท้อนของมนุษย์โลก สัญญาณอะไรบางอย่างระหว่างดาวเคราะห์ที่บ่งบอกว่าครั้งหนึ่งเราเคยอยู่ที่นี้

เพื่อจะสัมผัสรับรู้ว่าโลกที่ปราศจากเราจะเป็นอย่างไร เราจำเป็นต้องหันไปมองดูโลกก่อนเราประกอบด้วย เราไม่ใช่นักเดินทางข้ามกาลเวลา และหลักฐานฟอสซิลก็เป็นเพียงชิ้นส่วนตัวอย่างสะเปะสะปะ แต่แม้ว่าบันทึกฟอสซิลจะสมบูรณ์ อนาคตก็จะไม่สะท้อนอดีตอย่างหมดจด เราได้บดขยี้ชีวิตต่างสายพันธุ์บางชนิดจนสูญพันธุ์โดยสิ้นเชิง จนแม้แต่ดีเอ็นเอพวกมันก็ยากที่จะฟื้นคืนมา ในเมื่อหลายสิ่งที่เรากระทำลงไปไม่อาจกลับลำได้ สิ่งที่จะคงเหลืออยู่เมื่อเราหายไปย่อมไม่ใช่ดาวเคราะห์ดวงที่เราไม่เคยมีวิวัฒนาการขึ้นมาตั้งแต่ต้น

แต่มันก็อาจจะไม่แตกต่างกันมากนัก ธรรมชาติเคยเจอการสูญเสียนิวเคลียร์มาก่อนแล้ว และมันก็เติมเต็มช่องว่างขึ้นมาใหม่ แม้แต่ในวันนี้